

DOI: 10.7251/GFP1505163G

UDC: 341.24(497.6)

Originalni naučni rad

Datum prijema rada:
22. maj 2015.Datum prihvatanja rada:
5. jun 2015.

Teoretski i praktični aspekti položaja međunarodnih ugovora u pravnom sistemu Bosne i Hercegovine

Apstrakt: Jedno od osnovnih pitanja u praksi i teoriji međunarodnog javnog prava jeste odnos međunarodnog i unutrašnjeg prava, odnosno pitanje položaja i dejstva akata međunarodnog prava u unutrašnjem pravu. Ovo pitanje je odavno predmet doktrinarne obrade i povodom njega se iznjedrilo više različitih učenja, a ima i veliki praktični značaj. U okviru teme odnosa unutrašnjeg i međunarodnog prava, kao centralno se postavlja pitanje primjene i dejstva međunarodnih ugovora. Međutim, pored teoretskog pristupa nastalog na temeljima doktrinarne obrade ove problematike, značajno je i normativno rješenje položaja međunarodnopravnih izvora u unutrašnjem pravu, koje je definisano pravnim aktima pojedinih država, prije svega njihovim ustavima. Dodatno preciziranje primjene nekog međunarodnog ugovora je moguće nakon analize prakse organa jedne države. Zbog toga, cilj ovog rada jeste da ispita kako teoretske, tako i praktične aspekte položaja međunarodnih ugovora u pravnom sistemu Bosne i Hercegovine uzimajući u obzir normativno određenje sadržano u Ustavu BiH, ali i praksu njenih organa uključujući i praksu Ustavnog suda BiH.

Ključne riječi: Međunarodno javno pravo, međunarodni ugovor, međunarodni odnosi, odnos međunarodnog i unutrašnjeg prava, Ustav.-

Doc. dr

Duško GlodićFakultet pravnih nauka,
Panevropski univerzitet
Apeiron Banjaluka

1. UVOD

U savremenom međunarodnopravnom pravu, međunarodni ugovori¹ predstavljaju najvažnije instrumente bi-

¹ Većina autora prihvata definiciju međunarodnog ugovora sadržanu u Bečkoj konvenciji o međunarodnom ugovornom pravu (član 2.1(a)) prema kojoj međunarodni ugovor predstavlja međunarodni sporazum zaključen između država u pisanoj formi i na koje se odnosi međunarodno pravo, bez obzira da li se sastoje iz jednog ili dvaju ili više povezanih instrumenata-

lateralne i multilateralne saradnje i tehniku regulisanja međunarodnih odnosa. Stvaranje pravila putem međunarodnih ugovora dovodi do ograničavanja suvereni- teta država ugovornica jer su dužne da se ponašaju u skladu sa ugovorima na snazi.²

Stoga je jedno od bitnih pitanja u širem kontekstu međunarodnog ugovornog prava, pitanje položaja koji pojedine države priznaju međunarodnim ugovorima u svom unutrašnjem pravnom sistemu. U kontekstu ovog rada, pod položajem međunarodnih ugovora podrazumijevamo pitanje njihove pozicije u hijerarhiji pravnih akata u pravnom sistemu jedne države i dejstv koje imaju u unutrašnjem pravu.

Ovaj rad ima za cilj da nakon što predstavi osnovne teoretske postavke o od- nosu međunarodnog i unutrašnjeg prava, učini osvrt na položaj međunarodnih ugo- vora u unutrašnjem pravu, sa stanovišta međunarodne prakse. Zatim, rad ispituje odnos međunarodnih ugovora i zakona i drugih propisa u Bosni i Hercegovini u svjetlu ustavnih odredaba i prakse.

2. TEORETSKI ASPEKTI ODNOSA MEĐUNARODNOG I UNUTRAŠNJEG PRAVA

Pitanje odnosa međunarodnog i unutrašnjeg prava pobuđuje kako teoretske, tako i praktične rasprave. Na planu teorije je moguće identifikovati tri grupe doktrinarnih pristupa ovoj problematici: monizam, dualizam i teoriju koordina- cije. Za potrebe ovog rada, ove teorije možemo sumirati na sljedeći način. Teoret- sko težište rješenja odnosa međunarodnog i unutrašnjeg prava se fokusira na pi- tanje tzv. zajedničkog polja – odnosno područja na kojem međunarodno i unutrašnje pravo mogu zajednički da djeluju i da se simultano primjenjuju. U tom smislu, duali- zam polazi od pretpostavke da zajedničko polje ne može da postoji jer su unutrašnje i međunarodno pravo potpuno odvojeni i različiti sistemi normi. Međunarodno pravo, sa jedne, i unutrašnje pravo, sa druge strane, djeluju u različitim sferama. U monističkoj percepciji, radi se o jedinstvenom sistemu normi ili bar postoji jedinstvena osnovna norma sa kojom unutrašnje i međunarodno pravo treba da budu usaglašeni. Zastupnici monizma uglavnom, ali ne uvijek (određeni broj pisaca monističke provenijencije smatra da primat pripada unutrašnjem pravu), polaze od postavke da u slučaju sukoba prevagu odnosi međunarodno nad unutrašnjim pra- vom, dok zastupnici dualizma smatraju da ako bi se konflikt normi unutrašnjeg i međunarodnog prava desio, organi države bi prednost dali ovom prvom.³

ta i bez obzira na njihov posebni naziv. Vienna Convention on the law of treaties soncluded at Vienna on 23 May 1969, *United Nations — Treaty Series*, Vol. 1155, I-18232. Osim toga, međunarodnim ugovorima se smatraju o oni sporazumi čije su ugovornice pored država i međunarodne javne organizacije.

² Đorđević, S. (2006). Kodifikacija prava međunarodnih ugovora. *Anali Pravnog fakul- teta u Beogradu*, 2(54), str. 61; Shaw, M. (20030). *International Law*, Cambridge: Cambridge University Press, pp. 88-89. Pojam međunarodnog ugovora se u međunarodnoj praksi vrlo ekstenzivno tumači. Tako su zabilježeni slučajevi u kojima je Međunarodni sud pravde stao na stanovište da se zapisnik sa zvaničnog sastanka može tretirati kao međunarodni ugo- vor. Vidi: *Délimitation maritime et questions territoriales entre Qatar et Bahreïn, compétence et recevabilité, arrêt, C.I.J. Recueil 1994*, point 30, p. 122.

³ Brownlie, I. (2001). *Principles of Public International Law*. Oxford: Oxford University Press,

Međutim, za razliku od ovih dvaju koncepcija, određena grupa autora ističe da su teoretičari kako dualizma, tako i monizma, na pogrešnom putu dok insistiraju na svojim postavkama jer zanemaruju činjenicu da su međunarodno i unutrašnje pravo u određenom obimu upućeni na interakciju i da između njih postoji određena koordinacija.⁴ U tom smislu, za razliku od ove dvije teorije koje se zasnivaju na određenoj vrsti isključivosti, treća grupa autora, koji zastupaju teoriju koordinacije, nudi kvalitativno različit pristup problematici odnosa unutrašnjeg i međunarodnog prava. Njihov pristup se sumarno ogleda u tome da je svaki od sistema vrhovni u svom području regulisanja i da oni ne bi mogli da dođu u konflikt jer regulišu različite odnose. Pri ovakvoj koncepciji, jedino može doći do toga da država ne ispunjava međunarodne obaveze na unutrašnjem planu. Drugim riječima, postavlja se pitanje spremnosti države da na unutrašnjem planu provodi obaveze zasnovane na međunarodnom planu.⁵

Naime, ne treba zanemariti činjenicu da teoretsko shvatanje odnosa između unutrašnjeg i međunarodnog prava ima svoju razvojnu dimenziju. Epoha u kojoj su se razvile prve teorije se bitno razlikuje od savremenog vremena. Nadalje, intenzitet i sadržina međunarodnih odnosa i pitanja koja su uređena međunarodnim pravom su doživjela kako kvantitativnu, tako i kvalitativnu promjenu. Međunarodno

pr. 31-33; Dailler, P., Forteau, M., Pellet, A. (2009). *Droit international public*, Paris: LGDJ, p. 106; Borchard, E. (1940, Jan1) Relation Between International Law and Municipal Law. *Virginia Law Review*, 2(27), p. 138. Monistička teorija nije isključivo postavljena na premisama primata međunarodnog nad nacionalnim pravom. Kaseze ukazuje na autore iz XVIII i XIX vijeka koji su smatrali da je pravni sistem jedinstven, bez obzira da li su u pitanju unutrašnje ili međunarodne norme, ali da primat, u slučaju kolizije između ovih normi, pripada unutrašnjem pravu. Vidi šire: Cassese, A. (2005). *International Law*. Oxford: Oxford University Press, pr. 213-214. Neki drugi autori govore o postojanju različitih škola u okviru monističke teorije koje na različite načine dokazuju primat međunarodnog nad unutrašnjim pravom. Kelzen, koji u okviru čiste teorije prava, kao polazni temelj određuje osnovnu normu, ne insistira na njenoj unutrašnjoj ili međunarodnoj prirodi. To je irelevantno jer je u pitanju jedinstven pravni sistem, a smisao osnovne norme jeste da ustanovi pozitivni karakter međunarodnog prava. Drugi pristup iznose Ferdros i Kunc koji smatraju da, usljed različitosti nacionalnih pravnih sistema pojedinih država, potrebno je priznati primat međunarodnog nad unutrašnjim pravom jer se u međunarodnom poretku, međunarodno pravo, po prirodi stvari, nalazi iznad različitih unutrašnjih prava. Korak dalje odlazi Žorž Sel koji pravni monizam pojašnjava inter-socijalnim monizmom nastalom u međunarodnim odnosima. Vidi šire: Dailler, P., Forteau, M., Pellet, A. (2009). *Droit international public*, Paris: LGDJ, pr. 107-108.

⁴ Borchard, E. (1940, Jan1) Relation Between International Law and Municipal Law. *Virginia Law Review*, 2(27), p. 143.

⁵ Brownlie, I. (2001). *Principles of Public International Law*. Oxford: Oxford University Press, pr. 33-34. Braunli ističe tri faktora koja opredjeljuju odnos između unutrašnjeg i međunarodnog prava. Prvi faktor je organizacione prirode i tiče se spremnosti organa neke države da ispune međunarodne obaveze. Drugi faktor se ogleda u težini dokazivanja da postoji i kako glasi određeno međunarodno pravilo. Treći faktor se tiče samog momenta primjene određene norme, jer se sudovi bave pitanjima koje pravilo, međunarodno ili unutrašnje, je svrsishodnije primjeniti u nekom konkretnom slučaju. Vidi šire: Brownlie, I. (2001). *Principles of Public International Law*. Oxford: Oxford University Press, pr. 55-56.

pravo je prestalo da bude isključivo međudržavno pravo (*ius inter potestates*), već obuhvata sve veći broj pitanja koja se tiču pojedinaca i ekonomskih subjekata pri čemu svojim normama utvrđuje njihova subjektivna prava koja mogu imati direkt- no dejstvo.⁶ Dodatno prethodnom, moramo ukazati i na globalizaciju, kao fenomen koji poprima značajne dimenzije u savremenim međunarodnim odnosima, i znati da je ovaj trend doveo u velikoj mjeri i do promjene prirode odnosa na koje je fo- kusirano međunarodno pravo. Potreba da se sve veći broj pitanja, koji nemaju samo karkater visoke politike, već zalaze i u svakodnevni život, riješe na jedinstven ili usaglašen način na regionalnom ili univerzalnom planu, zahtijevaju takav položaj međunarodnog prava koji će mu omogućiti nesmetanu primjenu.⁷

Stoga, interes međunarodne zajednice, kao cjeline, jeste da odnosi u okviru nje budu uređeni normama koje imaju zagarantovan autoritet i pravnoobavezujuće dejstvo na način da njihovo eventualno kršenje dovodi do odgovarajuće odgovor- nosti. U tom smislu, zahtjev za poštivanje međunarodnog prava je sasvim logičan i ispravan jer uspostavlja pravno uređen okvir za djelovanje međunarodnih subjekata i odvijanje međunarodnih odnosa.⁸ U ovom maniru, profesor Kreća identifikuje dvije grupe faktora koji su doprinijeli opredjeljenju po ovom pitanju, to su opšti razvoj međunarodnog prava i međuzavisnot država koja dobija odgovarajuću insti- tucionalnu formu. Logička posljedica ovih fenomena je isticanje efektivnosti međunarodnog prava koja je operacionalizovana kroz primat međunarodnog nad unutrašnjim pravom u slučaju kolizije.⁹

3. PROVOĐENJE MEĐUNARODNOPRAVNIH OBAVEZA U SVJETLU MEĐUNARODNE I DRŽAVNE PRAKSE

Nakon što smo u prethodnim redovima rezimirali osnove teoretskih aspekata odnosa međunarodnog prava i unutrašnjeg prava, potrebno je da se osvrnemo i na praktičnu stranu ovog pitanja. Generalno je stanovište teorije da norme međuna- rodnog prava obavezuju države u onoj mjeri u kojoj su države pristale da budu oba- vezane ovim normama. Ovo posebno važi za međunarodne ugovore, dok se u pogledu međunarodnih običaja pretpostavlja prećutni pristanak države.¹⁰

Konkretan položaj međunarodnih ugovora u pravnom sistemu jedne države za- visi od njenih ustavnih i, eventualno, zakonskih odredaba. Ova praktična rješenja se u manjoj ili većoj mjeri oslanjaju na teoretske okvire ove problematike.¹¹ Dakle,

⁶ Vidi šire: Cassese, A. (2005). *International Law*. Oxford: Oxford University Press, pr. 216-217.

⁷ Vidi šire: Goldman, D.B. (2007). *Globalisation and the Western Legal Tradition*, Cambridge: Cambridge University Press, pp. 34-37.

⁸ Kumm, M. (2004). The Legitimacy of International Law: A Constitutionalist Framework of Analysis. *The European Journal of International Law*, 5(15), pp. 916-919.

⁹ Kreća, M. (2010). *Međunarodno javno pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, str. 77-78.

¹⁰ Cassese, A. (2005). *International Law*. Oxford: Oxford University Press, p. 114.

¹¹ Vidi šire: Đurić, V. (2007). *Ustav i međunarodni ugovori*. Beograd: Institut za uporedno pravo, str. 22 – 35.

aktom unutrašnjeg prava, što može djelovati ironično sa stanovišta monističke koncepcije, određuje se položaj međunarodnih normi u unutrašnjem pravu države u pitanju, bez obzira da li se međunarodnim normama priznaje primat ili ne. Do- datno ovome, treba istaći da međunarodni ugovori, budući izvori međunarodnog prava, ne mogu da djeluju u unutrašnjem pravnom sistemu bez određene povezanosti istih sa unutrašnjim pravom. Preduslov da bi neki međunarodni ugovor, kao iz- vor međunarodnog prava, proizvodio dejstvo u državi ugovornici jeste da dođe do određenih radnji u na internom pravnom nivou. Akti preduzeti na međunarodnom planu nisu dovoljni.¹² Zbog toga su se u praksi razvili različiti modaliteti pove- zivanja međunarodnog ugovora sa unutrašnjim pravom države ugovornice da bi se ovome omogućilo dejstvo. U narednim redovima ćemo razmotriti koji su to modali- teti ustaljeni i prihvaćeni u ustavnoj praksi.

Prvi model se bazira na tehnici transformacije koja se ogleda u provođenju posebne pravne radnje na nacionalnom nivou za inkorporisanje međunarodnog ugo- vora u nacionalni pravni sistem i tom prilikom se međunarodni akt preobražava (transformiše) u unutrašnji propis, najčešće zakon. Transformacija, osim pre- obražaja međunarodnog u unutrašnji pravni akt, podrazumijeva i promjenu adresa- ta pravnih normi da bi se omogućila primjena pred državnim organima, sudskim ili upravnim. Budući da je promijenjena pravna priroda akta, odnosno međunarod- ni akt je pretočen u nacionalni, norme koje su pretrpjele transformaciju se tretir- raj u kao norme unutrašnjeg prava i kao takve se primjenjuju. Transformacija i njeno preobrazavajuće dejstvo su emanacija dualističkog pristupa.¹³

Drugi model, koji se naziva adopcija, bazira se na priznavanju pravne snage međunarodnopravnom aktu putem nacionalnog akta bez njegovog preobražaja i bez promjene adresata i sadržaja predmetne međunarodnopravne norme. Adopcija odra- žava monistička teoretska stanovišta. Prema ocjeni profesora Kreće, adopcija prevladava u savremenoj praksi.¹⁴

Sagledavajući međunarodno pravo prema sadašnjem stepenu razvoja, nije mo- guće identifikovati pravila koja bi predviđala način implementacije međuna- rodnih obaveza u unutrašnji pravni sistem. Prema tome, način provođenja neke međunarodne obaveze je predmet slobodnog odlučivanja svake države. Izuzetak su one konvencije koje države obavezuju da usvoje određene propise radi njihovog pro- vođenja. S druge strane, međunarodna praksa je razvila načelo da se države ne mogu pozivati na norme unutrašnjeg prava da bi izbjegle provođenje neke međunarodne obaveze. Dakle, unutrašnje pravo ne može poslužiti kao izgovor za neprovođenje međunarodnog prava, bez obzira koji je formalni izvor norme u pitanju.¹⁵ Ovo načel-

¹² Cassese, A. (2005). *International Law*. Oxford: Oxford University Press, p. 9.

¹³ Kreća, M. (2010). *Međunarodno javno pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, str. 74-75.

¹⁴ Kreća, M. (2010). *Međunarodno javno pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, str. 74-76.

¹⁵ Cassese, A. (2005). *International Law*. Oxford: Oxford University Press, pr. 217-220. Stalni sud međunarodne pravde je u predmetu Bescarinske zone konstatovao: „Francuska se ne

lo je više puta ponovljeno u praksi međunarodnih sudova. Stručnjaci međunarodnog prava se najčešće pozivaju na savjetodavno mišljenje *Question des communautés gréco-bulgares* u kojem je Stalni sud međunarodne pravde ustanovio: „Prihvaćeno je kao opšti princip međunarodnog prava da, u odnosima sila ugovornica jednog ugovora, odredbe unutarnjeg zakona ne mogu prevagnuti nad odredbama ugovora. ... Pod tim uslovima, ako bi se ispravna primjena Konvencije našla u sukobu sa lokalnim zakonom, ovaj posljednji ne bi smio da prevagne nad Konvencijom.“¹⁶

Kao što smo pokazali u prethodnim redovima, međunarodna praksa je ustanovila principe o odnosu međunarodnog i unutrašnjeg prava. Ovi principi služe kao međunarodnopravno prihvatljiviji pristup za rješavanje dilema o primjeni međunarodnog prava u određenom kontekstu, a ne kao opšte pravilo koje bi predstavljalo osnov za presuđivanje o generalnoj validnosti nekog nacionalnog pravnog akta. U ovom maniru profesor Braunli ističe da: „Proizilazeći iz prirode ugovornih obaveza i iz običajnog prava, postoji generalna obaveza da se unutrašnje pravo uskladi sa obavezama iz međunarodnog prava. Međutim, generalno propuštanje da se ovo usklađivanje izvrši nije samo po sebi direktno kršenje međunarodnog prava, kršenje se dešava jedino onda kada država u pitanju propusti da ispoštuje svoje obaveze u nekoj posebnoj prilici.“¹⁷ Dakle, pitanje kršenja međunarodnih obaveza se, u pravilu, ne predstavlja generalno i *in abstracto*. Ovo pitanje ima svoj smisao u situaciji kada se radi o primjeni jedne konkretne međunarodne obaveze od strane jedne države. Prema tome, međunarodno pravo ne dozvoljava državama da primjenom unutrašnjih propisa prekrše obaveze proistekle iz međunarodnog ugovora čija su ugovornica, ali pri tome, međunarodno pravo ocjenu valjanosti unutrašnjih akata cijeni samo u kontekstu primjene međunarodnog ugovora u pitanju.¹⁸

Shvatanje koje se sve više ističe u savremenoj diplomatskoj, arbitražnoj i sudskoj praksi jeste da bi djelovanje međunarodnog prava bilo značajno ugroženo ukoliko se ne bi prihvatio princip njegovog primata nad unutrašnjim.¹⁹ Prema ovome, međunarodna praksa, barem na prvi pogled, djeluje oslobođeno od teoretskih dilema i u uslovima učestalih interakcija na međunarodnom planu, dijeli svijest o značaju efektivnog dejstva međunarodnopravnih normi. Ovo efektivno dejstvo je

može pozivati na svoje sopstveno zakonodavstvo da bi ograničila obim svojih međunarodnih obaveza.“ Cour Permanente de Justice Internationale, *Affaire des Zones Franches de la Haute-Savoie et du Pays de Gex*, Arrêt du 7 juin 1932, Série A/B, N° 46, p. 167.

¹⁶ Cour Permanente de Justice Internationale, *Question des communautés gréco-bulgares*, Recueil des avis consultatifs, Série B, N° 17, 31.7.1930, pr. 32-33. Kreća navodi još nekoliko savjetodavnih mišljenja i odluka Stalnog suda međunarodne pravde i Međunarodnog suda pravde. Vidi šire: Kreća, M. (2010). *Međunarodno javno pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, str. 71-72.

¹⁷ Brownlie, I. (2001). *Principles of Public International Law*. Oxford: Oxford University Press, p. 35. Treba naglasiti da je međunarodna praksa na stanovištu da ukoliko neko pravilo postoji istovremeno kao ugovorna odredba i kao međunarodni običaj, međunarodni običaj zadržava svoje odvojeno postojanje i nije apsorbovan međunarodnim ugovorom. Vidi: Shaw, M. (2003). *International Law*, Cambridge: Cambridge University Press, p. 91.

¹⁸ Dailler, P., Forteau, M., Pellet, A. (2009). *Droit international public*, Paris: LGDJ, p. 305.

¹⁹ Dailler, P., Forteau, M., Pellet, A. (2009). *Droit international public*, Paris: LGDJ, p. 109.

u potpunosti zaštićeno ukoliko se zasniva na principima primata međunarodnog nad unutrašnjim pravom.

Kada su u pitanju međunarodni ugovori, ne treba zaboraviti da Bečka konvencija o ugovornom pravu iz 1969, koja oličava kodifikaciju najznačajnijih običajnih normi o međunarodnim ugovorima, utvrđuje princip *pacta sunt servanda* kao jedan od temelja ugovornog prava. Član 26. Bečke konvencije utvrđuje obavezu da svi međunarodni ugovori koji su na snazi obavezuju strane ugovornice koje su dužne da ih provode *bona fide*. U suštini, ova odredba konstatuje od ranije utvrđeno pravilo međunarodnog običajnog prava koje je tekstualnu potvrdu dobilo u najznačajnijim regionalnim i univerzalnim instrumentima. U ovom kontekstu, dobra vjera je definisana kao standard, već od ranije ustaljen u međunarodnoj praksi, prema kojem se države u provođenju ugovora treba da vode.²⁰ *Bona fides*, međutim, nije standard koji se isključivo vezuje za princip *pacta sunt servanda*. Postupanje u dobroj vjeri je opšti princip međunarodnih odnosa kojim treba da se rukovode svi međunarodnopravni subjekti i koji sadrži ne samo pravnu, već i etičku dimenziju.²¹

4. POLOŽAJ MEĐUNARODNIH UGOVORA U PRAVNIM SISTEMIMA BIH I ENTITETA U SVJETLU USTAVNIH ODREDBA I PRAKSE

Pošto smo pokazali da je položaj međunarodnih ugovora u pravnom sistemu jedne države određen, na prvom mjestu, odredbama ustavnog akta, potrebno je da pristupimo analizi relevantnih odredaba Ustava Bosne i Hercegovine.²² Ustav BiH položaj akata međunarodnog prava utvrđuje na dva mjesta. Prvi set odredaba se odnosi na zaštitu ljudskih prava utvrđenih u Evropskoj konvenciji o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, a drugi set odredaba se generalno odnosi na međunarodno pravo.

Prvo, član II, stav 2.²³ utvrđuje da: *Prava i slobode predviđene Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i sloboda i njenim protokolima direktno se primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Ovi akti imaju prioritet nad svim drugim zakonima.* Ova odredba se tumači na način da je Ustavom priznata neposredna pri-

²⁰ Hostert, J. (1969). Droit international et droit interne dans la Convention de Vienne sur le droit des traités du 23 mai 1969. *Annuaire français de droit international*, 15, pp 109-110.

²¹ Kreća, M. (2010). *Međunarodno javno pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, str. 457.

²² Kada se u ovom radu referiše na Ustav Bosne i Hercegovine koristi se tekst objavljen na veb stranici Ustavnog suda BiH: http://www.ccbh.ba/public/down/USTAV_BOSNE_I_HERCEGOVINE_srp.pdf, 25.5.2015.

²³ U vezi sa ovom odredbom treba čitati i odredbe u članu II, tačka 6. o implementaciji ljudskih prava koje su organi u BiH dužni da provode u skladu sa tačkom 2. ovog člana, kao i član VI, tačka 3.c) koja daje ovlaštenje Ustavnom sudu BiH da ispituje, između ostalog usklađenost zakona sa Evropskom konvencijom. Ove odredbe dodatno osnažuju položaj Evropske konvencije. Slično se navodi kod: Vehabović, F. (2006). *Odnos Ustava Bosne i Hercegovine i Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda*. Sarajevo: ACIPS, str. 45-46.

mjena Evropske konvencije i pratećih instrumenata pred svim organima u Bosni i Hercegovini. Uzimajući u obzir gore navedene definicije direktne primjenjivosti, možemo zaključiti da se pojedinci pred organima uprave i sudovima mogu direktno pozivati na Evropsku konvenciju i zahtijevati zaštitu svojih subjektivnih prava što su ovi organi dužni da im priznaju. Osim ovoga, pored obaveznog neposrednog dejstva njenih odredaba, jasno je utvrđen i njen odnos prema aktima unutrašnjeg prava – priznat je prioritet Evropske konvencije nad svim zakonima. Organi u BiH moraju dati prioritet u primjeni Evropske konvencije ukoliko bi došlo do kolizije njenih odredaba sa zakonskim normama. Nadalje, ovo bi se moglo tumačiti i kao obaveza svih nivoa vlasti da svoje propise u odgovarajućem dijelu usklade sa Evropskom konvencijom. Sasvim je razumljiv *ratio constitutionis* ove odredbe jer je namjera bila da se omogući zaštita ljudskih prava i sloboda koja će odgovarati standardima definisim u Evropskoj konvenciji. Treba znati, da je ova odredba utoliko smislenija ukoliko se uzme u obzir da je Ustav BiH (nastao u mirovnim pregovorima kao Aneks IV Opšteg okvirnog sporazuma za mir) stupio na snagu 1995. godine, mnogo prije nego što je BiH postala članica Savjeta Evrope i pristupila Evropskoj konvenciji.²⁴ Da bi se dodatno osnažila ova odredba, član II Ustava BiH predviđa nekoliko konkretnih obaveza za organe BiH i entiteta. Predviđa se obaveza pristupanja međunarodnim ugovorima o ljudskim pravima iz Ankesa I Ustava (stav 7.) i obaveza saradnje sa međunarodnim nadzornim mehanizmima i tijelima za zaštitu ljudskih prava (stav 9.).

Druga odredba Ustava BiH u kojoj se govori o međunarodnom pravu jeste član III, stav 3, b) koja između ostalog predviđa da *opšti principi međunarodnog prava predstavljaju integralni dio pravnog poretka Bosne i Hercegovine i entiteta*.²⁵ Na prvi pogled se vidi da odredba ne govori generalno o odnosu međunarodnog prava i prava BiH niti o položaju međunarodnih ugovora u unutrašnjem pravu. Ona se fokusira na opšte principe međunarodnog prava. Takođe, nedostatak ove odredbe je u tome što ne određuje položaj međunarodnih ugovora u hijerarhiji pravnih akata u BiH, iako je to praksa sa većinom modernih ustava. Stoga je potrebno pristupiti detaljnijoj analizi predmetne odredbe. Provođenje međunarodnog prava u BiH je osnaženo odredbom Ustava BiH koja sadrži obavezu entiteta da pomažu organima BiH u ispunjavanju međunarodnih obaveza (član III.2.b)) što upućuje na tendenciju ustavotvorca da se cjelokupno djelovanje institucija stavi u službu poštivanja obaveza proisteklih iz međunarodnog prava. Vehabović smatra da ova odredba koja govori o tome da su opšti principi integralni dio pravnog poretka BiH i entiteta ukazuje na namjeru ustavotvorca da sistem koji postoji u BiH ne bude dualistički. Ovo dalje govori o neposrednoj primjeni opštih principa međunarodnog prava u unutrašnjem pravu u BiH i zauzimanju monističke perspektive. Kada je u pitanju odredba o položaju Evropske konvencije, njom je utvrđen prioritet u odnosu na za-

²⁴ Vidi šire: Vehabović, F. (2006). *Odnos Ustava Bosne i Hercegovine i Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda*. Sarajevo: ACIPS, str. 45-47.

²⁵ Ustavotvorac je posebno ustanovio obavezu entiteta da pružaju svu potrebnu pomoć vlastima BiH kako bi se omogućilo ispunjavanje međunarodnih obaveza. (vidi član III.2.b) Ustava BiH). Nakon usvajanja Amandmana I na Ustav BiH, treba pod entitetima podrazumijevati i Brčko distrikt BiH.

kone i ostale akte unutrašnjeg prava. Dakle, Ustav je ovaj međunarodni ugovor postavio iznad zakona što je opredijeljeno prirodom materije koju Evropska konvencija uređuje. Izvanredan politički i pravni značaj ljudskih prava i potreba njihove dosljedne i efektivne zaštite stavljaju Evropsku konvenciju iznad zakona. Prema ovome, može se zaključiti da je monistička orijentacija Ustava BiH zauzela poziciju prednosti međunarodnog nad unutrašnjim pravom, barem kada je u pitanju Evropska konvencija.²⁶

Međutim, kada su u pitanju opšti principi međunarodnog prava, nije jasno kakav je njihov položaj u pravnom sistemu BiH čiji čine sastavni dio. Da je određena formulisana na način da je međunarodno pravo sastavni dio unutrašnjeg prava, onda bi tumačenje bilo mnogo jednostavnije. Ovakvo nemamo odgovor o položaju svih izvora međunarodnog prava, jer se ustavna odredba fokusirala samo na opšta načela međunarodnog prava.²⁷

Radi pravilnog tumačenja odredbe člana III.3.b) Ustava BiH potrebno je definisati pojam opštih principa međunarodnog prava. Međunarodno pravo kao jedan od svojih izvora poznaje opšte principe priznate od strane prosvetljenih naroda (član 38.1.s) Statuta Međunarodnog suda pravde)²⁸ pod kojima se podrazumijevaju pravni principi i pravila nastala *in foro domestico*.²⁹ To znači da su opšti principi međunarodnog prava posebna i drugačija kategorija čije bi porijeklo trebalo tražiti u međunarodnom pravu, iako pojedini od ovih principa mogu biti identični principa unutrašnjeg prava.³⁰ Opšti principi međunarodnog prava su takva generalna opšteprihvaćena načela koja proističu kako iz običajnog prava, tako i iz ugovornog prava. Takođe, ovi opšti principi mogu biti utemeljeni u odlukama međunarodnih sudova. Osnovno svojstvo opštih principa, koje se u teoriji kristalizuje, jeste visok stepen apstraktnosti. Oni nastaju kao sumarni principi na

²⁶ Uporedi sa: Vehabović, F. (2006). Odnos Ustava Bosne i Hercegovine i Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Sarajevo: ACIPS, str. 50-51.

²⁷ U literaturi je ustaljen stav da sudovi u Velikoj Britaniji i Sjedinjenim američkim državama smatraju da međunarodno pravo čini dio onoga što označavaju kao *law of the land* i generalno radi se o koncepciji nastaloj u anglosaksonskoj pravnoj školi iz koje je proistekao i Ustav BiH. Vidi: Borchard, E. (1940, Jan 1) Relation Between International Law and Municipal Law. *Virginia Law Review*, 2(27), p. 144.

²⁸ Statut de la Cour internationale de Justice, <http://www.icj-cij.org/documents/index.php?p1=4&p2=2&p3=0&lang=fr>, 20.5.2015.

²⁹ Prilikom izrade Statuta Stalnog suda međunarodne pravde, i formulisanja člana 38, ustanovljeno je da se radi o načelima „koja se oslobađaju iz konzistentnih rješenja u različitim sistemima unutrašnjeg prava u odnosu na konkretan problem.“ Dakle, u pitanju su načela nastala *in foro domestico*, iako su neki autori nastojali da pod njih podvedu i principe međunarodnog porijekla. Vidi šire: Kreća, M. (2010). *Međunarodno javno pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, str. 92-96.

³⁰ Shaw, M. (2003). *International Law*, Cambridge: Cambridge University Press, p. 94. U literaturi se navodi slučaj *Usine de Chorzów* u kojem je opšti pravni princip naknade štete tretiran i kao opšti princip međunarodnog prava. Vidi šire: Cour Permanente de Justice Internationale, *Affaire relative à l'Usine de Chorzow (Demande en indemnité)*, Série A, N° 17, 13.9.1928.

temelju velikog broja normi koje važe u međunarodnim odnosima, a određeni broj ovih principa je stekao peremptorni karakter te se podvodi pod *ius cogens*.³¹

Primjer tumačenja člana III.3.b) Ustava BiH, koji bi trebalo da nam pomogne da dekodiramo značenje predmetne odredbe, nalazimo u odluci Ustavnog suda BiH u predmetu ocjene ustavnosti Zakona o zaštiti domaće proizvodnje u okviru CE-FTA-e.³² U ovom predmetu, razmatrajući položaj međunarodnih ugovora, Ustavni sud konstatuje da je Ustavom BiH neposredno primijenjiv određeni broj međunarodnih ugovora iz oblasti zaštite ljudskih prava i sloboda, a izričito je predviđen prioritet Evropske konvencije u odnosu na ostale zakone.³³ Nadalje, Ustavni sud opaža da se Ustavom ne zahtijeva transformacija međunarodnih pravila putem zakona u domaće pravo te da, budući da konvencije o materiji ljudskih prava imaju kvazi-ustavni karakter, ne bi bilo logično očekivati i da ostali međunarodni ugovori imaju status običnog zakona. Ovo Ustavni sud naglašava na sljedeći način: „Naprotiv, član III.3.b), u kojem je utvrđen prioritet Ustava, navodi da su opšta načela međunarodnog prava sastavni dio pravnog poretka Bosne i Hercegovine i entiteta i domaće pravo mora biti usklađeno sa njima.“³⁴ U nastavku svoje odluke, Ustavni sud je naglasio da je BiH ratifikovala Sporazum o CEFTA-i i da je, na taj način, preuzela obaveze da će uspostaviti zonu slobodne trgovine i da će se pridržavati klauzule o zabrani uvođenja novih uvoznih carina i sličnih instrumenata, kao i da neće povećati one carine koje su već na snazi dan prije potpisivanja Sporazuma.³⁵

Budući da je Ustavni sud stao na poziciji da je jedno od opštih načela međunarodnog prava i načelo *pacta sunt servanda*, dalje je zaključio da: „postoji neosporna obaveza institucija u Bosni i Hercegovini, a prije svega zakonodavca, da ... poštuje odredbe tog ugovora. Iz navedenog proizlazi da postoji obaveza institucija Bosne i Hercegovine da sve zakone usklade sa odredbama CEFTA-e. Ustavni sud zaključuje da osporeni zakon očigledno nije u skladu sa ovim obavezama. Naime, osporeni zakon predstavlja unilateralnu mjeru a CEFTA ovlašćuje zaštitne mjere domaće poljoprivrede samo u skladu sa pravilima i procedurama CEFTA-e i STO-a. ... Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da nije neophodno ocijeniti druge navode podnosioca zahtjeva, te da je osporeni zakon u cjelini suprotan odredbama CEFTA-e. Sud zaključuje da je usvajanjem zakona po-vrijeđen član III.3.b) Ustava BiH. **Član III.3.b) Ustava Bosne i Hercegovine je povrijeđen u situaciji kad domaći zakon nije u skladu sa odredbama opšteg pravila međunarodnog prava pacta sunt servanda ... kao i kada**

³¹ Brownlie, I. (2001). *Principles of Public International Law*. Oxford: Oxford University Press, pp. 18-19.

³² Ustavni sud BiH, Odluka o dopustivosti i meritumu broj U 5/09, Ustavnost Zakona o zaštiti domaće proizvodnje u okviru CEFTA-e, 25.9.2009. U ovom predmetu, predsjedavajući Domaćar Parlamentarne skupštine BiH je podnio zahtjev Ustavnom sudu BiH da ocijeni ustavnost navedenog zakona smatrajući da je zakon neustavan jer onemogućava dosljednu primjenu Sporazuma o CEFTA.

³³ Tačka 29, Odluke U 5/09.

³⁴ Tačka 30. Odluke U 5/09.

³⁵ Tačka 33. Odluke U 5/09.

nije u skladu sa odredbama međunarodnog ugovora kojem je Bosna i Hercegovina pristupila.³⁶ (podvukao autor)

Iz navedenog se vidi da je Ustavni sud poštivanje međunarodnih ugovora protumačio kao ustavnu obavezu pozivajući se na princip *pacta sunt servanda* kao jedan od opštih principa međunarodnog prava. U tom smislu je utvrđeno da zakoni ne mogu narušavati ugovorne obaveze, što nam govori da je međunarodnim ugovorima priznata viša prava snaga nego zakonima. Ovakav stav Ustavni sud djelimično temelji i na odredbi o položaju Evropske konvencije. Treba istaći da ova odluka Ustavnog suda nije jednoglasno podržana i da su data dva izdvojena mišljenja, što navedenu argumentaciju većine sudija oslabljuje i stiče se utisak da je njihovo tumačenje pretjerano išlo *in favorem conventionis*.³⁷ Činjenica da je ovo jedini slučaj u kojem je Ustavni sud dao ovo tumačenje, govori o tome da praksa nije dovoljno razvijena i ustaljena da bi bila autoritarni rukovodilac o tumačenju ustavne odredbe.

Nakon što smo pokazali kako Ustavni sud posmatra odnos međunarodnih ugovora i zakona prema Ustavu BiH, radi kompletnog prikaza položaja međunarodnih ugovora u BiH, potrebno je razmotriti i pitanje dejstva ugovornih odredaba. U pogledu izvršavanja međunarodnih ugovora u BiH značajne su odredbe Zakona o postupku zaključivanja i izvršavanja međunarodnih ugovora³⁸ (u daljem tekstu: Zakon). Nakon što je neki međunarodni ugovor zaključen, ratifikovan ili na drugi način izražen pristanak na obavezivanje, pristupa se njegovom izvršavanju koje se odvija ne samo na međunarodnom planu, već i na nivou strana ugovornica. Budući da BiH, kao što smo gore pokazali, prihvata monističku koncepciju, potrebno je utvrditi na koji način međunarodni ugovori bivaju povezani sa unutrašnjim pravnim sistemom. Član V, stav 3.d) kao jednu od nadležnosti Predsjedništva definiše pregovaranje o zaključivanju međunarodnih ugovora, otkazivanje i uz saglasnost Parlamentarne skupštine BiH, ratifikovanje međunarodnih ugovora. Prema članu 17. Zakona Predsjedništvo ratifikuje međunarodne ugovore u formi odluke, uz pribavljanje prethodne parlamentarne saglasnosti. Zakon ne govori o obavezi preobražavanja međunarodnog ugovora u unutrašnji pravni akt, te možemo zaključiti da se primjenjuje tehnika adopcije.

U praksi se postavlja pitanje da li neka odredba međunarodnog ugovora može imati direktno dejstvo i da li je ugovor neposredno primjenjiv. Profesor Đurić ističe shvatanja autora po kojima se neposredna primjenjivost odredbe međunarodnog ugovora ostvaruje onda kada organi uprave i sudovi, rješavajući u nekoj upravnoj ili sudskoj stvari, mogu iz ugovora da izvedu pravno dejstvo za pojedini slučaj, odnosno, ukoliko pojedinac može pred nacionalnim organima da se poziva na odredbe međunarodnog ugovora.³⁹ Osim toga, neposredna primjenjivost podrazumijeva

³⁶ Tačke 35 – 38. Odluke U 5/09.

³⁷ Vidi: Izdvojeno mišljenje o neslaganju predsjednika Miodraga Simovića i Zajednično izdvojeno mišljenje o neslaganju sudija Davida Feldmana i Tudora Pantirua, Predmet U 5/09, str. 22-29.

³⁸ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 29/00 i 32/13.

³⁹ Đurić, V. (2007). *Ustav i međunarodni ugovori*. Beograd: Institut za uporedno pravo, str. 307. Ovaj autor konstatuje da: „Ukoliko se produbljenije sagleda nastanak i različitost

da ustavne odredbe jedne države ne zahtijevaju posebne formalnosti da bi se omogućila unutrašnja primjena neke norme međunarodnog prava.⁴⁰ Međutim, teško bi bilo unaprijed i generalno odrediti da li norme međunarodnog ugovora mogu biti neposredno primjenjive. To pitanje je podložno praktičnoj verifikaciji i zavisi od prakse državnih organa (sudova i organa uprave) koji treba da prilikom postupanja u konkretnoj stvari riješe da li će neka odredba biti neposredno primjenjiva, a zavisno od sadržaja ugovora i njegovih ciljeva.⁴¹

Relevantne zakonske odredbe u BiH predviđaju da se Savjet ministara BiH stara o izvršavanju međunarodnih ugovora posredstvom nadležnih institucija BiH i entiteta (član 27, stav 1. Zakona). Obaveza entiteta da pomažu institucijama BiH je ustavnog karaktera kao što smo gore pokazali. Zakon predviđa neposredno izvršavanje međunarodnih ugovora kako od strane organa uprave, tako i od strane domaćih pravnih lica. Naime, prema članu 28. međunarodne ugovore kojima se stvaraju neposredne obaveze za BiH, izvršavaju nadležni organi državne uprave u čiju nadležnost spadaju pitanja koja se uređuju tim ugovorom. S druge strane, međunarodne ugovore kojima se stvaraju obaveze za domaća pravna lica neposredno izvršavaju ta pravna lica (član 29.). Dakle, pitanje neposredne primjene je prema zakonskim odredbama vezano za postojanje neposredne obaveze, kako organa uprave, tako i pravnih lica. Zakon čuti o primjeni ugovora kojima se priznaju subjektivna prava pojedinaca. U takvim okolnostima bi se nadležnim organima uprave i sudovima preputilo da procijene da li postoji mogućnost neposredne primjene i direktnog dejstva takve odredbe.

5. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE

Ovaj rad, na prvom mjestu, razmatra teoretske aspekte odnosa međunarodnog i unutrašnjeg prava. Zatim su analizirani praktični aspekti ovog odnosa uz oslanjanje na ustaljenu međunarodnu sudsku praksu. Konačno, sagledan je položaj međunarodnih ugovora u pravnim sistemima BiH i njenih entiteta kroz prizmu relevantnih ustavnih i zakonskih odredaba. Ukazano je na poseban tretman Evropske konvencije, čija su primjena, prioritet u odnosu na zakone i dejstvo u unutrašnjem pravu izričito utvrđeni, dok u pogledu ostalih izvora međunarodnog prava nailazimo na uopšte- nu odredbu člana III.3.b) Ustava BiH. Kao osnov za tumačenje ove odredbe po kojoj su opšti principi međunarodnog prava sastavni dio pravnog poretka BiH i entiteta, poslužila nam je praksa Ustavnog suda. Ustavni sud je ocjenjujući ustavnost jednog zakona utvrdio da pravilo *pacta sunt servanda*, budući opšti princip međunarodnog

shvatanja o neposrednoj i posrednoj primeni međunarodnih ugovora, utoliko se može istaći da se često pod neposrednom primenom smatra izjednačenost sa upotrebom zakona u sudskom postupku, odnosno sa izostankom potrebe za zakonskim izvršavanjem ugovora donošenjem daljih zakonskih odredbi koje bi omogućile primenu ugovora u postupku pred sudom.“ Đurić, V. (2007). Ustav i međunarodni ugovori. Beograd: Institut za uporedno pravo, str. 309.

⁴⁰ Bribosia, H. (1996). *Applicabilité directe et primauté des traités internationaux et du droit communautaire. Revue belge de droit international*, 1(1996), p. 35.

⁴¹ Đurić, V. (2007). *Ustav i međunarodni ugovori*. Beograd: Institut za uporedno pravo, str. 312.

prava, ima ustavni karakter i da zakoni, a samim time i ostali propisi, moraju biti u skladu sa međunarodnim ugovorima koje je zaključila BiH.

Osim navedenog, u radu smo konstatovali da Ustav BiH usvaja monističku teoriju, međunarodni ugovori čija je strana ugovornica BiH imaju primat nad zakonima i podzakonskim aktima, te da u određenim okolnostima međunarodni ugovori mogu imati neposrednu primjenu. Takođe, pokazali smo da se međunarodni ugovori inkorporišu u pravni sistem BiH putem tehnike adopcije.

LITERATURA

1. Borchard, E. (1940, Jan) Relation Between International Law and Municipal Law. *Virginia Law Review*, 2(27), pp. 137-148;
2. Bribosia, H. (1996). Applicabilité directe et primauté des traités internationaux et du droit communautaire. *Revue belge de droit international*, 1(1996), pp. 33-89 ;
3. Brownlie, I. (2001). *Principles of Public International Law*. Oxford: Oxford University Press;
4. Cassese, A. (2005). *International Law*. Oxford: Oxford University Press;
5. Cour Permanente de Justice Internationale, *Affaire des Zones Franches de la Haute-Savoie et du Pays de Gex*, Arrêt du 7 juin 1932, Série A/B, N° 46 ;
6. Cour Permanente de Justice Internationale, *Affaire relative à l'Usine de Chorzow (Demande en indemnité)*, Série A, N° 17, 13 Septembre 1928 ;
7. Cour Permanente de Justice Internationale, *Question des communautés gréco-bulgares*, Recueil des avis consultatifs, Série B, N° 17, 31.7.1930 ;
8. Daillier, P., Forteau, M., Pellet, A. (2009). *Droit international public*, Paris: LGDJ;
9. *Délimitation maritime et questions territoriales entre Qatar et Bahreïn, compétence et recevabilité, arrêt, C.I.J. Recueil 1994 ;*
10. Goldman, D.B. (2007). *Globalisation and the Western Legal Tradition*, Cambridge: Cambridge University Press;
11. Hostert, J. (1969). Droit international et droit interne dans la Convention de Vienne sur le droit des traités du 23 mai 1969. *Annuaire français de droit international*, 15, pp. 92-121;
12. Kumm, M. (2004). The Legitimacy of International Law: A Constitutionalist Framework of Analysis. *The European Journal of International Law*, 5(15), pp. 907-931;
13. Shaw, M. (2003). *International Law*, Cambridge: Cambridge University Press.
14. Vehabović, F. (2006). *Odnos Ustava Bosne i Hercegovine i Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda*. Sarajevo: ACIPS;
15. Vienna Convention on the law of treaties concluded at Vienna on 23 May 1969, *United Nations – Treaty Series*, Vol. 1155, I-18232.
16. Đorđević, S. (2006). Kodifikacija prava međunarodnih ugovora. *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, 2(54), pp. 60-79;
17. Đurić, V. (2007). *Ustav i međunarodni ugovori*. Beograd: Institut za uporedno pravo;
18. Zakon o postupku zaključivanja i izvršavanja međunarodnih ugovora, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 29/00 i 32/13.
19. Kreća, M. (2010). *Međunarodno javno pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu;
20. Ustav Bosne i Hercegovine koristi se tekst objavljen na veb stranici Ustavnog suda BiH: http://www.ccbh.ba/public/down/USTAV_BOSNE_I_HERCEGOVINE_srp.pdf , 25.5.2015.
21. Ustavni sud BiH, Odluka o dopustivosti i meritumu broj U 5/09, Ustavnost Zakona o zaštiti domaće proizvodnje u okviru CEFTA-e, 25.9.2009.

Doc. dr Duško Glodić*Law College, PanEuropean University Apeiron, Banja Luka***Theoretical and Practical Aspects of the Position of Treaties
Within the Legal System of Bosnia and Herzegovina**

Summary: One of the basic theoretical and practical issues of the Public International Law is the relation of international and municipal law, i.e. the issue of position and effects of international legal acts within a municipal legal order. This issue has been a subject of doctrinal considerations, ever since, and a number of different schools have emerged in that regard. Besides theoretical importance, this issue has obtained considerable practical significance. Within the question of relation of municipal and international legal orders, implementation and effects of treaties have occupied a central place. However, besides the theoretical approach to how this issues should be tackled, concrete normative solutions related to the position of international legal acts within municipal legal order, and the way that this is defined by internal legal acts, particularly national constitutions, require certain attention. The legal position of treaties can be obtained in more details, following analyses of legal practice and case law established in a country. Therefore, the aim of this paper is to examine both theoretical and practical aspects of the position of treaties within the legal system of Bosnia and Herzegovina, bearing in the mind normative approach established by the Constitution as well as the case law of the Constitutional Court of BiH. It is concluded that the Constitution of BiH adopts the monistic system, the ratified treaties can, under certain circumstances defined by the relevant legislation, be directly applicable and treaties, in accordance to the Constitutional Court case law, prevail over national legislation.

Key words: Public International Law, Treaty, International Relations, Relation of Municipal and International Law, Constitution.